

Warszawa, 19 lutego 2021 r.

Elżbieta Mączyńska

RECENZJA
rozprawy doktorskiej
MGR. JĘDRZEJA SICIŃSKIEGO
pt.
**SYSTEM WCZESNEGO OSTRZEGANIA PRZED UPADŁOŚCIĄ
PRZEDSIĘBIORSTW BRANŻY TRANSPORTOWEJ**

OPIEKUN NAUKOWY:
DR HAB. PAWEŁ ANTONOWICZ, PROF. UG

OPIEKUN POMOCNICZY:
DR ANNA GIERUSZ

Ocena wyboru problematyki badawczej

Upadłości przedsiębiorstw to nieodłączny element gospodarki rynkowej, czynnik oczyszczania rynku z jednostek niemogących sprostać jego wymogom. W warunkach narastającej dynamiki przemian rynkowych, a tym samym rosnącego ryzyka oraz stopnia niepewności w gospodarce, niejako automatycznie zyskuje na znaczeniu kwestia metod i narzędzi wczesnego ostrzegania przed zagrożeniem upadłością przedsiębiorstw. To temat niemal wieczny, wciąż wymagający nowych eksploracji. Nieczęsto się jednak zdarza, żeby rzeczywistość społeczno-gospodarcza tak spektakularnie jak obecnie potwierdziła zasadność, aktualność i potrzebę podejmowania tematyki upadłości. Rok 2020 bowiem z pewnością przejdzie do historii świata, w tym także do historii gospodarczej, jako rok pandemii COVID-19. Przy tym wiele obecnie wskazuje, że nie uwolni się od niej także rok bieżący. Pandemia ta nie tylko skutkuje śmiertelnymi ofiarami wśród ludzi, ale też prowadzi w wymiarze krajowym i globalnym do głębokich destrukcji i kryzysowych zjawisk w gospodarce i funkcjonowaniu przedsiębiorstw, w tym do ich upadłości. Poszczególne branże dotknięte zostały kryzysem w niejednakowym stopniu. Do branż silniej dotkniętych należy m.in. właśnie branża transportowa, objęta badaniami w recenzowanej rozprawie. Pandemia niebywale silnie uwydatniła potrzebę i znaczenie wyprzedzających analiz oraz systemów i narzędzi kształtowania odporności gospodarki i przedsiębiorstw na rozmaite zagrożenia. Obnażyła zarazem skalę ich nieprzygotowania na kryzys, co trafnie skonstratował noblista J.E. Stiglitz, stwierdzając, że gospodarka *gnała bez koła zapasowego*. Choć tak ekstremalne zjawiska jak pandemie zdarzają się na szczęście rzadko, to jednak współczesny świat cechuje chwiejność, spękanie i swego rodzaju kryzysowa multiplikacja. Już wcześniej uwydatnił to międzynarodowy kryzys finansowy z 2008 r. Jego następstwa wciąż jeszcze są odczuwalne w wielu krajach, a jednym z nich jest rosnące zadłużenie, w tym dług publiczny i syndrom państwa i społeczeństwa długów, co eksponowane jest w wielu badaniach, szczególnie wyraziście m.in. w publikacjach Wolfganga Streecka. Badania te wykazują, że nie tylko gospodarka, ale i ryzyko, w tym ryzyko bankructw przedsiębiorstw, podlega globalizacji, prowadząc do efektu domina. Głębokość przemian zwiększa skalę niepewności, ryzyka i zagrożeń w gospodarce oraz funkcjonowaniu przedsiębiorstw. W związku z tym rośnie znaczenie narzędzi umożliwiających wczesne wykrywanie zagrożeń w działalności przedsiębiorstw, w tym zagrożenia bankructwem. Tej właśnie problematyki dotyczy przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska.

Za trafnością wyboru tematu rozprawy przemawia też fakt, że choć badania naukowe na ten temat owocują poszerzeniem zestawu dostępnych modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw, modeli predykcji bankructwa, to jednak dominują modele ogólne. Natomiast wciąż do rzadkości, zwłaszcza w wymiarze krajowym, należą tego typu modele o profilu branżowym. Można zakładać, że znaczenie badań z tego zakresu będzie rosło przede wszystkim w związku z pojawianiem się nowych typów ryzyka, ale także (a może przede wszystkim) w związku z rosnącą złożonością relacji i więzi gospodarczych. Recenzowana rozprawa ukierunkowana jest właśnie na branżowe uprofilowanie badań dotyczących wczesnego ostrzegania przed bankructwem.

Tym samym trafność doboru tematu rozprawy i użyteczność prezentowanych w niej badań nie budzą wątpliwości. Przedstawione w pracy analizy wpisują się w instytucjonalny nurt badawczy w ramach teorii przedsiębiorstwa, wpisują się też w nauki o zarządzaniu.

Cele, hipotezy i metody badawcze

Doktorant za główny cel badawczy przyjął *budowę kompleksowego systemu wczesnego ostrzegania wraz z autorską propozycją modelu, opartego o dane branżowe z sektora transportowego*. Zarazem zakładane w rozprawie holistyczne podejście do podjętej tematyki wymagało podjęcia celów szczegółowych, ukierunkowanych nie tylko na wypracowanie poszczególnych elementów autorskiego modelu predykcji bankructwa, lecz także m.in. na klarowność definicyjną podstawowych pojęć uwzględnianych w rozprawie, zwłaszcza takich jak bankructwo czy upadłość, na identyfikowanie przejawów i istoty kryzysów, z uwzględnieniem kontekstu globalnego oraz na ocenę przydatności istniejących modeli predykcji bankructwa.

Tak sformułowane cele badawcze nie budzą zastrzeżeń. Wskazują na kompleksowość podejścia do podejmowanej problematyki. Tym niemniej samo sformułowanie celu głównego jest redakcyjnie niezbyt precyzyjne – Autor nie doprecyzował o jaki model i przestrzeganie przed czym chodzi. Choć pośrednio wynika to z tytułu rozprawy, to jednak nie zwalnia Autora od obowiązku precyzyjnego sformułowania celu badawczego, tym bardziej celu głównego.

Cała rozprawa podporządkowana jest niewątpliwie słusznemu założeniu, że uprofilowane branżowe modele predykcji bankructwa zapewniają większą sprawność, trafność tych modeli w porównaniu z modelami uniwersalnymi. Wiąże się z tym przyjęte w rozprawie następujące hipotezy:

1. *Funkcja klasyfikacyjna, której parametry oszacowano na podstawie próby sektorowej, wykazuje wyższy walor predykcyjny we wczesnym ostrzeganiu niż funkcje tworzone na próbie heterogenicznej sektorowo.*
2. *Postać analityczna sektorowej funkcji dyskryminacyjnej różni się znacząco od uniwersalnych modeli ostrzegawczych z punktu widzenia włączonych zmiennych egzogenicznych i oszacowań ich parametrów, co wynika bezpośrednio z różnic w kształtowaniu się poszczególnych mierników finansowych w danym sektorze.*
3. *Wprowadzenie funkcji klasyfikacyjnej do kompleksowego modelu zarządczego pozwala na budowę holistycznego narzędzia, łączącego spójnie sferę teorii nauk o zarządzaniu i jakości z nurtem badawczym obejmującym ilościowe systemy wczesnego ostrzegania.*

Przyjętym celom i hipotezom badawczym podporządkowane zostały poszczególne rozdziały pracy, ukierunkowane na uzyskanie odpowiedzi na formułowane w rozprawie pytania. Pytania te dotyczą stosowanych w praktyce metod oceny kondycji finansowej przedsiębiorstw oraz użyteczności poszczególnych narzędzi oceny. Z punktu widzenia głównego celu pracy, szczególnie ważne są pytania dotyczące trafności opracowanych przez Doktoranta własnych modeli oceny zagrożenia bankructwem.

Metodyka badań została dostosowana do możliwości pozyskiwania danych. Zważywszy na ograniczenia informacyjne i bariery pozyskiwania danych na temat upadłości przedsiębiorstw, za imponującą należy uznać kompleksowość badań i staranność, wnikliwość studiów literatury przedmiotu oraz analiz empirycznych, także z uwzględnieniem doświadczeń wybranych krajów.

Struktura i treści rozprawy

Licząca 244 s. rozprawa składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych wstępem. Dwa pierwsze rozdziały (rozd. I. *Ekonomiczne i prawne uwarunkowania upadłości przedsiębiorstw*; rozdz. II. *Determinanty i konsekwencje bankructw i upadłości przedsiębiorstw*) stanowią połączenie kwestii teoretycznych z problematyką ogólnogospodarczą, w tym regulacyjną. Rozdział III pt. *Wybrane modele wczesnego ostrzegania przed upadłością* zawiera charakterystykę istoty takich modeli oraz zasad ich konstruowania, a także zawiera autorską analizę wybranych, już istniejących tego typu modeli. W pełni nowatorski charakter, fundamentalny dla realizacji głównego celu badawczego ma ostatni, IV rozdział pracy pt. *Kompleksowy system wczesnego ostrzegania dla przedsiębiorstw branży transportowej*. Rozdział ten zawiera szczegółową prezentację sześciu autorskich modeli predykcji bankructwa opracowanych dla przedsiębiorstw branży transportowej. Przy tym dokładnie scharakteryzowane zostały podstawy empiryczne (w tym dobór analizowanych przedsiębiorstw) i ekonometryczne zasady konstrukcji tych modeli. Empiryczną podstawą owych branżowych modeli były dane pochodzące z bazy EMIS (*Emerging Markets Information Service*), zawierającej ponad 10 tysięcy sprawozdań przedsiębiorstw. Wyselekcjonowana na tej podstawie zbiorowość przedsiębiorstw upadłych w branży transportowej liczyła 53 podmioty. Zgodnie z zasadami budowy modeli dyskryminacyjnych symetrycznie wyselekcjonowano tyle samo przedsiębiorstw zdrowych. Spośród tak dobranej zbiorowości liczącej 106 podmiotów - do próby uczącej zakwalifikowano 70 przedsiębiorstw (zgodnie z zasadą symetryczności - 35 zdrowych i 35 upadłych), natomiast pozostałe jednostki (36) utworzyły próbę testową na potrzebę oceny predykcyjnej sprawności skonstruowanych modeli.

Analizy potwierdziły tę sprawność, a zarazem wyższy jej poziom w porównaniu z modelami uniwersalnymi. Tym samym potwierdzona została zasadność przyjętych hipotez badawczych. W zakończeniu rozprawy Autor syntetyzuje wyniki badań, a zarazem wskazuje przyszłe kierunki działań na rzecz szerszego wykorzystywania modeli predykcyjnych w praktyce.

Podstawowe osiągnięcia badawcze

Koncepcja i struktura rozprawy zaowocowały wielostronnym ujęciem omawianej problematyki. Praca bazuje na integracji:

- wyników badań teoretycznych i empirycznych, przedstawianych w literaturze przedmiotu,
- porównawczych analiz modeli predykcji bankructwa i ich skuteczności,
- empirycznych analiz danych dotyczących wyników finansowych przedsiębiorstw,
- analiz z wykorzystaniem statystycznych metod, w tym testów stosowanych w poszczególnych modelach predykcji bankructwa.

Przedstawione w pracy analizy są dzięki takiemu ujęciu wielowarstwowe, z zachowaniem proporcji między aspektami teoretycznymi i empirycznymi. Układ pracy jest zasadny. Umożliwia ujęcie omawianej problematyki wg przejrzystej sekwencji. Przystaje do stawianych w rozprawie celów oraz hipotez badawczych.

Na uznanie zasługuje imponująca liczba zgromadzonych i poddanych analizie krajowych i zagranicznych źródeł i opracowań teoretycznych, jak też zgromadzonych dla potrzeb rozprawy danych empirycznych.

Podstawowym rezultatem badań jest skonstruowanie sześciu autorskich, branżowych, dyskryminacyjnych modeli predykcji, uwzględniających specyfikę przedsiębiorstw transportowych. Poszerza to wciąż jeszcze niedostateczny na gruncie polskim dorobek badawczy z zakresu modeli predykcji bankructw przedsiębiorstw i oceny ich kondycji. Jest to istotne tym bardziej, że Autor podjął pierwszą po wprowadzeniu w 2016 r. zmian prawa upadłościowego, ekonometryczną próbę oszacowania funkcji dyskryminacyjnej.

Doktorant jednak zastrzega, że w ilościowych modelach predykcji bankructw nie są uwzględniane dane jakościowe, niefinansowe ani zmienne makroekonomiczne. Dlatego też słusznie wskazuje na konieczność obudowy modeli predykcji kompleksową analizą jakościową, z uwzględnieniem wymiaru nie tylko mikroekonomicznego i branżowego, lecz także makroekonomicznego. O znaczeniu takich analiz oraz ich obszarach i kierunkach przekonują rozważania zawarte zarówno w rozdz. I, jak i w rozdz. II.

Wysiłek badawczy i osiągnięcia w postaci przede wszystkim opracowania sześciu autorskich modeli predykcyjnych zasługują na pozytywną ocenę. Wykreowane przez Doktoranta modele mają cechy nowatorskie. Obok znaczenia teoretycznego mogą znaleźć zastosowanie w praktyce.

Opracowanie, dyskryminacyjnych modeli predykcji bankructwa, modeli dostosowanych do specyfiki branży transportowej, traktuję jako podstawowe, ważne i nowatorskie osiągnięcie Doktoranta.

Pytania, uwagi i wątpliwości

Mimo niewątpliwych teoretyczno-empirycznych walorów rozprawy, zabrakło pewnych wyjaśnień i charakterystyk, których brak zmniejsza przejrzystość wywodów i nasuwa rozmaite pytania oraz wątpliwości. Poniżej wskazuję niektóre z nich.

1. Wysoka ocena ekonometryczno-empirycznych walorów rozprawy kontrastuje ze stosunkowo słabiej eksponowaną warstwą teoretyczną, dotyczącą zwłaszcza kwestii makroekonomii. Niemal symbolicznym tego przejawem może być pominięcie w bibliografii tak ważnej pozycji, jaką jest monografia pt. „Ekonomia kryzysu”, współautorstwa jednego z wybitnych znawców problematyki kryzysów, Nouriel Roubini'ego. Podobnie zaskakuje brak w bibliografii ważnego raportu o PKB pod red. J.E. Stiglitz'a i in. pt. „Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarcza” oraz „Poza PKB” i ustosunkowania się do ich treści, zwłaszcza w kontekście analizowanych w rozprawie współzależności między dynamiką PKB a liczbą upadłości.. Szkoda też, że Doktorant nie odnosi się m.in. do takich prac, jak chociażby publikacje noblistów Shillera i Akerlofa, w tym „Złowić frajera. Ekonomia manipulacji i oszustwa” oraz książki Shillera „Finanse a dobrobyt społeczny”, jak i innych publikacji dotyczących,

rzutuujących na koniunkturę przedsiębiorstw, zjawisk finansyzacji, ocenianej przez wielu autorów jako nadmierną. Zagroza to zarazem koniunkturze w gospodarce realnej (*vide* np. publikacje P. Dembińskiego, M. Ratajczaka, S. Kluzy, A. Sławińskiego i in.). Wyraża to także m.in. słynna metafora J. M. Keynesa (pominiętego w bibliografii), eksponującego, że „Spekulanci mogą być nieszkodliwi, gdy są niczym piana na równym strumieniu przedsiębiorczości. Ale sytuacja staje się poważna, gdy przedsiębiorczość poczyna być pianą na wirze spekulacji”. Nie tyle istotny jest brak tych pozycji w bibliografii, co brak odniesień do takich kwestii, jak ekonomia kryzysu, czy manipulacje, oszustwa oraz błędy pomiaru w kontekście upadłości przedsiębiorstw. A że zjawiska takie mogą prowadzić do upadłości, dosadnie dowodzi tego historia gospodarcza i historie wielu upadłych przedsiębiorstw, czego już niemal symbolicznym przykładem jest upadłość firmy ENRON, nie mówiąc o już o licznych upadłościach związanych z kryzysem 2008 r .

2. Mam wątpliwości co do zasadności opinii, że „Analiza dyskryminacja uważana jest za niejaki kompromis między metodami ekonometrycznymi a sieciami neuronowymi. Jest z reguły dokładniejsza niż modele logit, wymagając przy tym mniejszej wiedzy eksperckiej aniżeli złożone perceptrony sieciowe” (cyt. oryg.). O popularności dyskryminacyjnych modeli wczesnego ostrzegania przesądza przede wszystkim ich wewnętrzna przejrzystość i wizualność ich struktury oraz rzeczywiście łatwość stosowania, ale też sekwencja czasowa (to modele najstarsze). Natomiast teza o większej jej dokładności w stosunku do innych modeli wymagałaby szerszego uzasadnienia i obudowy bibliograficznej. Ze znanych mi opracowań wynika, że jednak najdokładniejsze są modele neuronowe, ale ich wadą są cechy „czarnej skrzynki” - i właśnie to przede wszystkim przesądza o ich rzadszych zastosowaniach.
3. Zasadne jest, że Autor odnosi się do kwestii asymetrii informacyjnej, ale zarazem dziwi, że nie uwzględnił w bibliografii dzieł noblisty z tego zakresu, czyli J.E. Stiglitz. Dorobek noblistów to dorobek z najwyższej półki, powinien być obowiązkowo wykorzystywany w rozprawach doktorskich, stosownie do podejmowanej tematyki. A przecież nie brakuje noblistów zajmujących się kryzysami i cyklicznością w gospodarce. Tego typu braki bibliograficzne przekładają się na - słabszą w stosunku do warstwy empirycznej - teoretyczną warstwę rozprawy.
4. Generalnie, mimo bogatej bibliografii liczącej ponad 250 pozycji, zabrakło w niej niektórych ważnych publikacji z zakresu funkcjonowania gospodarki rynkowej i przedsiębiorstw. W analizie przyczyn upadłości także zabrakło kilku ważnych pozycji (m.in. autorstwa J. Bogle’a – „Dość” i in.).
5. W analizach zmian prawa upadłościowego i ich przyczyn zabrakło uwzględnienia kwestii upadłościowej stygmatyzacji.
6. Autor recenzowanej dysertacji, za Kazimierzem Górką, precyzuje, że bankructwo w ujęciu ekonomicznym oznacza stan, w którym przedsiębiorstwo nie posiada żadnego majątku. Przeczy to jednak innym, podawanym w rozprawie definicjom bankructwa. rozumianego szeroko jako niepowodzenie w biznesie, które nie zawsze wszakoż kończy się całkowitą utratą majątku. Ta kwestia wymaga bardziej precyzyjnego udokumentowania, tym bardziej, że przywołanie opinii K. Górki nie ma formy cytatu, a szkoda, bo wówczas wywód byłby bardziej klarowny.
7. Zabrakło bardziej szczegółowej charakterystyki (choćby w przypisie) bazy EMIS - w kontekście doboru próby badawczej. Byłoby to zasadne tym bardziej, że baza ta składa się z wielu segmentów.
8. Autor nie podaje bardziej szczegółowych charakterystyk, stosowanych w autorskich modelach, testów statystycznych.

9. Słusznie eksponowana jest kwestia syndromu zakotwiczenia, ale szkoda, że w tym kontekście nie jest zarazem uwzględniane ryzyko błędu ekstrapolacji.
10. Niektóre stwierdzenia są zbyt generalizujące, a w dodatku nie zostały wsparte należyłą obudową bibliograficzną. Dotyczy to np. stwierdzenia, że: „Należy zauważyć, iż w literaturze przedmiotu rzadko analizowany jest potencjalny wpływ płacy minimalnej na liczbę upadłości w gospodarce. Narzędzie to, uznać można za prawdopodobną przyczynę niektórych niewypłacalności notowanych w gospodarce, gdyż zazwyczaj radykalnie oraz nagle zwiększa to koszty pracy. Z drugiej strony zjawiskiem obojętnym nie będą również zmiany głównych atrybutów rynku pracy – czyli podaży i popytu na pracę”. Doświadczenia wielu krajów jednak temu przeczą (*vide* np. publikacje A. Krajewskiej).
11. Ważną, starannie w rozprawie przedstawioną kwestią są regulacje prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego. Z regulacji tych wynika, że do wszczęcia postępowania upadłościowego uprawniają dwie przyczyny: trwała utrata płynności (zaprzestanie spłacania długów) i ujemny kapitał przedsiębiorstwa, przy czym wystarczy jedna z nich. Autor rozprawy stosunkowo mało miejsca poświęca kwestii ujemnego kapitału własnego. Zasadne byłoby bardziej szczegółowe wyjaśnienie w tym kontekście, dlaczego w modelach predykcyjnych nie występują nigdy (co jest w pełni słuszne) wskaźniki rentowności kapitału własnego (ROE), choć ma on fundamentalne znaczenie w wielu decyzjach biznesowych, a kapitał własny jest podstawowym kryterium rozstrzygnięć w sądowych postępowaniach upadłościowych. Kwestia ta wymagałaby dodatkowej obudowy bibliograficznej, zwłaszcza z zakresu analizy finansowej, w tym dotyczącej cech i zdolności dyskryminacyjnej poszczególnych wskaźników, zwłaszcza ROE.

Mimo tych luk, recenzowaną rozprawę oceniam generalnie zdecydowanie pozytywnie, przede wszystkim ze względu na aktualność tematyki, użyteczność praktyczną i teoretyczną, nowatorstwo i wnikliwość wywodów. Cechujące przedstawione analizy holizm i wnikliwość stworzyły należyte podstawy budowy oryginalnych, autorskich ekonometrycznych modeli predykcji bankructwa. Biorąc pod uwagę te walory pracy, tym bardziej rażą występujące w niej niekiedy usterki redakcyjne i powierzchowność wywodów.

Uwagi szczegółowe

O ile mocną stroną rozprawy jest warstwa empiryczna, co traktuję jako rozstrzygający argument na rzecz pozytywnej oceny recenzowanego dzieła, to wyraźnie słabsza jest warstwa redakcyjna. Praca nie jest wolna od licznych usterek redakcyjnych.

- Niewątpliwą zaletą pracy są, zwiększające przejrzystość wywodów, liczne tabele (33), rysunki (19) i wykresy (26). Jednak niektóre ich tytuły są redakcyjnie niezręczne, zbyt długie lub niejasne. Niektóre z nich nie są dostatecznie dointerpretowane np. rys. 19. „Kompleksowy system wczesnego ostrzegania przed upadłością – protokół decyzyjny na przykładzie monitoringu standingu kontrahenta handlowego z wykorzystaniem sektorowej funkcji dyskryminacyjnej”.
- Niektóre skróty myślowe stanowią dyskomfort czytelniczy, np. „Opodatkowanie na zasadach ogólnych w pewnym stopniu kompensuje efekt taksflacji, ze względu, iż w ślad za wzrostem cen uwarunkowanym inflacją oprócz przychodów zmierzają również koszty, co nakłada pewną korektę na dochód do opodatkowania. /.../ wyróżnia się pewne branże, szczególnie o charakterze usługowym (niskie koszty) które mogą wyraźniej odczuć zjawisko taksflacji”. Jest to fraza niejasna, przy tym nie została podana definicja taksflacji, a w dodatku rażą ułomności redakcyjne.

- Sporo jest niepotrzebnych wypełniaczy redakcyjnych oraz rozmaitych sformułowań, w dodatku z błędami, jak np. „Szczególnie przydatna wydają się być..... analiza...”, czy „wysoki odsetek upadłością z likwidacją”. Tego typu usterek jest znacznie więcej (przykłady: „Masowe zgodny spowodowaną epidemią ...”; „...braku zdolności do terminowego odzyskiwanie należności”; „Potwierdza to nierozzerwalny związek bankructwa ekonomicznego z utrzymującym brakiem płynności finansowej przedsiębiorstwa”).
- Błędem jest sformułowanie „najoptymalniejsze”.
- Niektóre frazy tekstu przypominają stylistykę instrukcji, co m.in. przejawia się w nadużywaniu słowa „należy”. Użyto je w rozprawie aż 227 razy.
- Niezasadnie personifikuje się niektóre kategorie. Np. „rozdział czy tabela prezentuje”. To Autor prezentuje, a nie tabela.
- Nadużywa się też formy narzędnikowej, jak np. „Oczywistym jest, iż transparentność...”.
- Niektóre stwierdzenia są niemal nieczytelne, wręcz bełkotliwe i z błędami, jak np. „Warto zauważyć, iż zmienna, który reguluje ścieżkę w drzewie decyzyjnym postępowania restrukturyzacyjnego to aspekt istnienia wiarygodności spornych”.
- Pożądana byłaby większa dbałość w posługiwaniu się akronimami. Dla komfortu czytelniczego i klarowności wywodów niezbędne jest ich rozszyfrowywanie przynajmniej przy pierwszym użyciu. Dotyczy to m.in. takich akronimów, jak LDA, IRQ, SOM-GNG, AUC –ROC, KUKE, KMNK, IS-LM i wielu innych, w tym także EMIS. Zasadne byłoby ich rozszyfrowanie – z uwzględnieniem języku, z którego wynikają, z polskiego czy angielskiego. Innym rozwiązaniem byłoby załączenie w pracy odrębnego wykazu skrótów i akronimów.
- Występują luki w opisach bibliograficznych, np. brak przy artykułach w czasopiśmie roku wydania, w linkach internetowych brak sprecyzowania o jaki tekst, jakiego autorstwa chodzi lub kiedy został opublikowany (to ostatnie dotyczy m.in. *Raportu PWC*, który zresztą przywoływany jest w tekście rozprawy, ale brak go w wykazie bibliograficznym). W przypadku niektórych publikacji podawanych w przypisach brakuje pełnego autorstwa, np. „Dyskryminacyjne modele predykcji upadłości przedsiębiorstw”. Niekiedy brak źródeł cytatów, jak np. w przypadku maksymy Eurypidesa: „Sukces jest wynikiem właściwej decyzji”.
- Staranność redakcyjna wymagałaby też przekładu zwrotów obcojęzycznych i szerszego komentarza. Bez tego tekst staje się niedostatecznie jasny, jak np. „Kwestie te uwarunkowane były między innymi tym, iż niegdyś tworzenie sprawozdań opierało się o reguły (*rules-based standards*), a nie tak jak współcześnie, o zasady (*principle-based standards*)”.
- Autor niepotrzebnie popada niekiedy w tonacje samoocenne, jak np. w następującej frazie dotyczącej nowatorstwa swojego dzieła: „Działaniem do tej pory niespotykanym było również zidentyfikowanie i omówienie determinant o charakterze behawioralnym, których znaczenie (stan wiedzy na 2020 r.) konsekwentnie pomijano w analizie źródeł bankructw i upadłości”. Poza wymiarem samoocennym, jest to niezasadne także merytorycznie, gdyż behawioralne aspekty były uwzględniane m.in. w publikacjach S. Morawskiej i P. Masiukiewicza.

Uwagi te mają charakter redakcyjny, szczegółowy i nie zmieniają pozytywnej opinii dotyczącej meritum przedstawionych w rozprawie naukowo-badawczych analiz. Redakcyjne uwagi przedstawiam z przekonaniem, że rozprawa - po niezbędnych pracach redakcyjnych i dostosowaniach do wymogów wydawniczych -powinna być opublikowana w formie spopularyzowanej, zachęcającej do zastosowania przedstawionych w rozprawie modeli w

analizach kondycji przedsiębiorstw transportowych i zagrożeń w ich działalności. Publikacja taka mogłaby ponadto stanowić inspirację dla świata naukowego i eksperckiego do rozwoju badań nad sektorowymi modelami predykcji bankructwa przedsiębiorstw.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawioną charakterystykę rozprawy, za jej ożytywną oceną przemawia fakt, że stanowi ona, z jednej strony, wnikliwą, syntetyczną, a zarazem krytyczną analizę dotychczasowego dorobku naukowo-badawczego dotyczącego upadłości przedsiębiorstw i modeli predykcji bankructwa (z uwzględnieniem teoretycznych i empirycznych analiz, prowadzonych przez inne ośrodki naukowo-badawcze oraz autorów krajowych i zagranicznych), a z drugiej, stanowi oryginalną, autorską koncepcję budowy predykcyjnych modeli dyskryminacyjnych. Istotne jest przy tym, że tematyka stanowiąca podstawowy obszar badań empirycznych, tj. sektorowe modele predykcji bankructwa jest podejmowana raczej rzadko. Na tym tle recenzowaną monografię cechuje kompleksowość oraz nowatorstwo, wyrażające się przede wszystkim w przedstawieniu własnej koncepcji modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością. Autor podjął się przy tym weryfikacji hipotez, z których część dotychczas na gruncie polskim nie była weryfikowana. Godne podkreślenia są przy tym walory empiryczne rozprawy, jej aktualność i użyteczność praktyczna oraz rosnące znaczenie podjętej tematyki, a także niedostatek publikacji na ten temat w Polsce. Podjęty przez Doktoranta wysiłek badawczy przyczynia się do zmniejszenia luki poznawczej i badawczej w analizowanym obszarze.

Zarówno cele, jak i hipotezy badawcze zostały sformułowane prawidłowo, co przełożyło się na klarowną, logiczną strukturę rozprawy. Dzięki temu zrealizowane zostały w pełni cele badawcze oraz potwierdzona została zasadność postawionych hipotez. W takim ujęciu recenzowana rozprawa doktorska jest dojrzałym dziełem naukowym. Doktorant rozwiązał oryginalny problem badawczy polegający przede wszystkim na zbudowaniu ekonometrycznych modeli predykcji bankructwa dostosowanych do specyfiki branży transportowej. Potwierdził przy tym rozległą wiedzę z zakresu problematyki objętej badaniami.

Tym samym recenzowane dzieło spełnia warunki rozprawy doktorskiej zawarte w art. 187 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz. U. 2020.85.

W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie mgr. Jędrzeja Sicińskiego do publicznej obrony rozprawy pt. „System wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw branży transportowej” w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.

